

27567 80/60 42
1869

Sviloreja

umevno in v podobah razlagana

za

male svilorejce.

Cena: 10 nkr.

V LJUBLJANI, 1869.

Založil in prodaja J. Lercher.

Natisnil J. R. Milic.

Pri J. Lercher-ju se tudi dobí:

Kratki nauki
za
SADJOREJO.

Po lastnih skušnjah in naj boljših virih

spisal

Dragotin Ferdinand Ripšl.

Na svetlo dal in slovenskim kmetom v prid

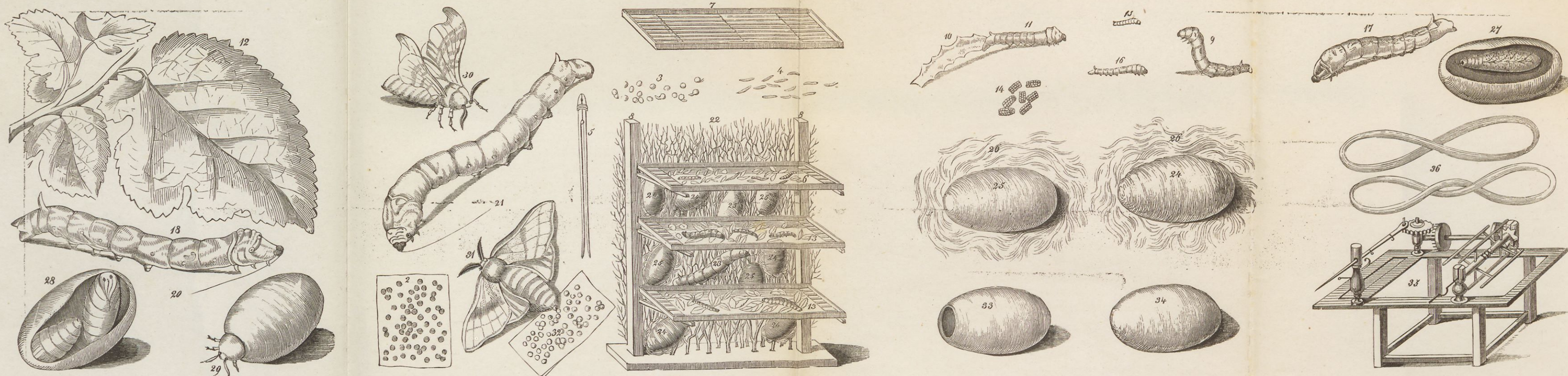
namenil

Ludovik vitez pl. Gutmansthal-Benvenuti.

III. natis.

0300 54350

Sviloreja.

Kedar že poganja belo murbino drevje in njegovo perje dosega velikost kakor pod. 1., če se ni bati poznega mraza ali slane, začni pečati se s svilorejo. Navadno je proti koncu maja ta čas; pred sredo maja ni varno začenjati s svilarstvom. V ta namen pomoči od zad platnice (pod. 2.), na katero je svilni metulj (pod. 31.) nanesel jajčic, in katero je v jeseni, po zimi in s pomladi bilo shranjeno na suhem kraju ali v nevlažni, mraza prosti kleti, in s tumpastim nožem spravi jajčica s platna. En del jajčic deni v platno ko roka veliko; to se zaveže in to naj po dnevi mož nosi pod naprsnikom (lajbičem), po noči naj se deva v posteljo, kjer človek spi; en del jajčic pa naj se dene v klet nazaj, da lahko vdrugič začneš svilorejo, ako pozni mraz pokvari murbino perje, da ga ne moreš pokladati črvom. V nekoliko dneh se izležejo jajčica s pomočjo človekove gorkote. Izvalé se pa tudi, ako jih 10 dni dené v izbo, v kateri je prva 2 dneva 14 stopinj gorkote R., vsaki dan potem pa 1 stopnjo več. Kdor nima jajčic iz lastne prireje, naj previdno ravna pri nakupovanji zavoljo bolezni, ki se zdaj nahaja pri svilnih črvičih; najboljše je obrniti se do kake kmetijske družbe ali do kakega svilorejnega društva, da dobiš zanesljivih svilnih jajčic.

V enem dunajskem lotu je 20 do 30.000 svilnih jajčic, kakor je velikost plemena; vendar dobiš iz njih le kakih 12 do 15.000 črvičev, ker je mnogo jajčic neživih.

Pod. 3. so izvaljena jajčica in pod. 4. mladi črviči. Črviče, ki so se izlegli prvi dan, imej posebej, ravno tako loči tiste, ki izlezejo drugi dan, od onih tretjega dneva. Za klajo se daje črvičem (pod. 4.) omladno murbino perje (pod. 1.) in lepo zeleno (pod. 6.), črviči se z lesenimi kleščicami (pod. 5.) prelože na lese, s hodniškim papirjem (pod. 13.) pogrnjene. Lese (pod. 7.) so iz vrbovja ali trstja, ki je za en prst narazen z nitmi privezano na leseno, poldrugi palec visoko okvirje; te lese se postavijo na stalo (pod. 8.), poldrugi čevljev ena od druge. Stalo je leseno, ima 2 ali 4 nekaj palcev debele stebre s klini, stebri segajo od tal do stropa. Stati mora nekaj palcev preč od stene v izbi, ki se dá kuriti in ni vlažna ali mokrotna. Blizo stala naj visi gorkomér (termometer). Na lesah ostanejo črvi 32 dni, v tem času 4krat pospé in se 4krat golé. Vsakratno spanje trpi 24 ur, takrat se črvom ne poklada. Črviči, ki zaspé prej ko njihovi vrstniki, naj se odberó in zavržejo, tako tudi tisti, ki spé 24 ur poznej ko drugi enake starosti. Prvo spanje nastopi okoli 5. dné potem, ko so izlezli iz jajčic, drugo spanje okoli 9., tretje okoli 15. in četrto okoli 22. dné. Spanje se spozná na tem, da črvič s prednim

koncem stoji po koncu in nepremakljivo (pod. 9.). Med spanjem ne pokladaj in ne moti črvov. Pred spanjem črv najbolj jé; med spanjem se mora gorkota za 1 stopnjo povišati. Ko mine spanje, potem se črvič okida in še le potem se ogolí, to je, kožo sleče s celega trupla. Pod. 10. je odvržena koža in pod. 11. izlezli črv. Po vsakem golenji daj črvičem še enkrat toliko prostora, ko so ga imeli popred, gorkoto pa zmanjšaj za 1 stopnjo s tem, da manj kuriš, okna ali vrata odpreš. Poleg spanja in goljenja moraš v teh 32. dneh gledati še: na gorkoto, prostor, klajo in postrežbo.

Ko so črviči stari dni	mora biti			
	gorkote	prostora	klaje	postrežba
		po Reaumurovem gorkoméru.	za 15.000 črvov	za 15.000 črvov murbinega perja funtov
1 do 5	19 stopinj	10 stirijskih čevlj.	5	Gorkota mora biti enaka kakor je predpisana, ker le tako lepo rasto črvi in dobiš več ter dobre svile ali žide. Prevelika toplota ali pa nje nagla prememba škoduje. Kedar ni vreme premokrotno, veterno in ostro, smeš črvom vsaki dan napeljati novega zraka, samo takrat ne, kadar spé (pod. 9.); tedaj zapri okna in vrata. Črvi pod. 17., 18., 19. (ki so 22 do 32 dni stari) zmerom potrebujejo bistrega zraka; piš ali sapa in solnčni žar jim škoduje. Črvom pod. 4., 11., 15., 16. (ki so stari 1 do 22 dni) pokladaj 4krat na dan, namreč ob 4 zjutraj, ob 10 dopoldne, ob 4 popoldne in ob 10 zvečer, tistim pa, ki so stari 22 do 32 dni (pod. 17., 18., 19.) 6krat na dan, le takrat ne, kedar spé; klaja je perje belega murbinega drevesa, katero na lahko nanje polagaš, rosno in nesnažno ne sme biti, daš jim ga potem, ko so prejšnje poldrugo uro pred do dobrega požrti, 1 do 5 dni stari črvički (pod. 4. in 15.) dobivajo mladih perese (pod. 1.), stareji črvi (pod. 16., 17., 18., 19.) pa perje (pod. 12.), kakor ti natrgano kaže pod. 13. Perje se nabira zjutraj, kedar izgine rosa, in zvečer, predno zaide sonce; hranuje se za klajo v hladnih krajih, kamor ne sije sonce
5 do 9	18 na 19	16 čvlj.	15	
9 do 15	17 na 18	28 „	46	
15 do 22	16 na 17	70 „	139	
22 do 32	15 na 16	160 „	795	

za 15.000 črvov v 32 dneh skupaj 1000 fnt.

in kjer ni sape, ali pa v kleti. Mokro perje se mora oprostiti mokrote, predno se poklada. Dima, tabakovega in žveplene puha, kakor tudi miši, pajkov in mravelj ne sme biti v izbi, ki je odmenjena sviloreji. Tudi mora biti kolikor mogoče snažna; torej moraš skrbno spravljati z les črvičji gnoj (pod. 14.) in večkrat menjevati papirnate pole (pod. 13.). Zrak v izbi mora biti čist in brez duha, ako je treba, zboljšaj ga s tem, da na okno včas nasadiš zelenih pelinovih šopkov. Da se črvi ne kopičijo in ne tlačijo, braniš s tem, da jim daješ dosti prostora. Ako na tanko paziš na vse to, ne bo z lepa bolezni. Bolehave črviče spoznaš, ako imajo iz jajčic lazeči rudečo barvo, ako črv oteče, če postane mehek in masten, ali če se na truplu pokažejo rumenkaste lise, ali če prihaja trd, okoren in umazano bel. Bolne črve urno spravi iz izbe. Kako črviči rasto, ako so zdravi, kaže pod. 4. mladičke iz jajčic, pod. 15. po 5 dni, pod. 16. po 8 dni, pod. 9. in 11. po 14 dni, pod. 17. po 3 tedne in pod. 18. in 19. po 4 tedne stare. Kedar črvi dosežejo starost in velikost pod. 18. in 19., začne se jim iz gobca vleči svilnata nit pod. 20. in 21.; le-ti črvi se morajo vsak posebej prenesti v grmičje; katero je iz metličja ali družega suhega dračja napravljeno med svilnim stalom in med steno pod. 22. in 23. Takim črvom ni treba nič klaje več. Pod. 24. in 25. kaže kokone, to je, svilne mešiče, ki so pri domačem in brianskem plemenu beli in rumeni, pri japonskem plemenu pa so veliko manjši ter beli ali zeleni. Poberi kokone iz grmičja, potem ko so bili 8 dni v njem, in oberi jim kosmato svilo (pod. 26.). Stalo (pod. 8.) in grmičje (pod. 22.) spravi iz izbe in hrani na pripravnem kraju v hiši za drugo leto, vendar oboje popred dobro omij in osnaži. Potem izmed kokonov odberi taci, ki so najboljše spredeni, najtrši, in sicer nekaj okroglih, večih, na sredi nič stisnjenih in nekaj ravno toliko manjših, špičastih in sredi preščenjenih, enojnih, da jih boš imel za plemo; vse druge prodaj. Enojni kokoni (pod. 27.) so taki, v ktere se je zapredel en črv, dvojnat (pod. 28.) pa tisti, v katerih sta zapredena po dva. V kokonu se črv spremeni v buba (pod. 28.), buba v metulja in 12 dni potem, ko je bil kokon dovršen, izlezejo metulji (pod. 29.), on (pod. 30.) in ona (pod. 31.) se spójita, on zatem pogine, ona pa na platno znese 350 in več jajčic, ki so s prva rumena, poznej pa temno osivé. Ona pogine, jajčica pa se od julija do konca prihodnjega maja hranijo na prav suhem kraju, kjer ni mraza, v gorkoti 10 stopinj, ali pa v suhi kleti, do njih ne smejo miši, tudi ne prah, lahko jih

s kitico obesiš na strop ali jih hraniš v platnenem žepu. Metulji ničesa ne jedó. 60 parov ali 120 kokonov dá 20.000 ali 1 lot jajčic. Iz kokonov (pod. 33.), iz katerih so izlezli metulji, in iz kosmate svile (pod. 26.) se nareja sukana svila. Taki kokoni se devajo v vrelo vodo in se razskubejo. Drugi iz grmičja pobrani kokoni (pod. 34.) se prodajejo fabrikantom. 225 do 250 novih kokonov (japonskih 400), tehta 1 funt, in 8 do 10 funtov kokonov da 1 funt svile ali židé. 1 funt kosmate svile se prodaja po 1 do 2 gld., 1 funt sukane svile po 4 do 6 gld., 1 funt razvitih kokonov po 10 gld. in 1 funt filirane ali predene svile po 14 gld. in še više. Kokoni, kateri niso odmenjeni za plemo, naj se v žakljih de-nejo v peč, kjer je 25 stopinj gorkote in sicer na 4 ure, ali pa še boljše je, če se postavijo na vodeni sopar, da buba v kokonu pogine in ne izleze metulj ter ne naredi luknic na kokonih. Po tem se kokoni hranijo na suhem, zračnem kraju, ali pa se s potoma denejo v kotel, poln vrele vode, od tod se niti razvijajo na svilno motovilo (pod. 35.) in se narejajo vezki in štenice (pod. 36.). Vendar pa je za malega svilorejca najboljše, da nove kokone prec prodá, razen tistih, ktere hrani za plemo; pri prodajanji so mu v pomoč tudi kmetijske družbe in svilorejna društva.

Tako tedaj je dovršena vsa sviloreja. Njen čas je mesca junija do začetka julija okoli 6 tednov. K temu je treba murbinega perja in izb za 4 do 6 tednov. Stroškov ne prizadeva, dobiček pa je velik. Ako med čas sviloreje spadajo druga važna kmečka dela, lahko se zedinijo cele vasi ali vsaj več gospodarjev, da se vrsté v postrežbi pri sviloreji. Tudi si lahko s tem kruh služi mnogo starih ali mladih oseb, ki niso za težka dela. Pri sviloreji mora biti murbino perje, torej je treba gojiti murbino drevje, ki naj se nasaja kot ograje in kot posamna drevesa. Ravna se ž njim kakor s sadnim drevjem. Murba rada raste po vseh južnih deželah, le ne po previsokih hribih in po močvirnih krajih. Dobro gleštana 20 letna murba daje že okoli pol centa perja; pa tudi dobro gleštano v ograje nasajeno murbovo grmovje daje že v 4. ali 5. letu precej veliko perja, in en seženj na dolgo v ograji se šteje po 12 murbovih grmov. Murbe se prav lahko v navadni drevesnici ali drevesni šoli pripravljajo iz semen, in najboljše je, da svilorejci jemljó belo murbino drevo (*morus alba*).

